

Soovitus rahvusvahelist üksteisemõistmist, koostööd ja rahu edendava hariduse ning inimõigusi ja põhivabadusi käsitleva hariduse kohta

19. november 1974

ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) peakonverents, olles kogunenud 17. oktoobrist 23. novembrini 1974 Pariisis oma 18. istungjärguks,

pidades silmas riikide kohustust saavutada hariduse kaudu ÜRO põhikirjas, UNESCO põhikirjas, inimõiguste ülddeklaratsioonis ja sõjaohvrite kaitset käsitlevates 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonides sätestatud eesmärgid, et edendada rahvusvahelist üksteisemõistmist, koostööd ja rahu ning inimõiguste ja põhivabaduste austamist,

kinnitades UNESCO kohustust innustada ja toetada liikmesriike kogu nende tegevuses, mille eesmärk on tagada kõigile haridus õigluse, vabaduse, inimõiguste ja rahu edendamiseks,

märkides siiski, et UNESCO ja selle liikmesriikide tegevus mõjutab mõnikord vaid väikest osa haridustöötajatest ning õpilastest, üliõpilastest, noortest ja haridusteed jätkavatest täiskasvanutest, kelle hulk pidevalt kasvab, ning et rahvusvahelise haridusega seotud õppekavad ja meetodid ei ole alati kooskõlas haridust omandavate noorte ja täiskasvanute vajaduste ja püüdlustega,

märkides lisaks, et paljudel juhtudel on välja kuulutatud ideaalide ja kavatsuste ning tegeliku olukorra vahel endiselt suur lõhe,

olles otsustanud oma 17. istungjärgul, et kõnealust haridust tuleks käsitleda liikmesriikidele antavas soovitusel,

võtab 19. novembril 1974 vastu käesoleva soovituse.

Peakonverents soovib liikmesriikidel alljärgnevate sätete kohaldamiseks võtta oma põhiseadusliku korraga kooskõlas oleval viisil seadusandlikke ja muid vajalikke meetmeid, et jõustada oma territooriumil siinses soovitusel sätestatud põhimõtted.

Peakonverents soovib liikmesriikidel tutvustada seda soovitust üld-, kõrg- ja koolivälise hariduse eest vastutavatele ametiasutustele, ametkondadele ja organitele, mitmesugustele noorte ja täiskasvanute seas haridustööd tegevatele organisatsioonidele, nagu üliõpilasorganisatsioonid ja noorteliikumised, ning lapsevanemate ühendustele, õpetajate liitudele ja muudele huvirühmadele.

Peakonverents soovib liikmesriikidel esitada peakonverentsile viimase määratud tähtaegadel ja vormis aruandeid meetmete kohta, mida nad on võtnud käesoleva soovituse rakendamiseks.

I. Mõisted

1. Soovitusel kasutatakse järgmisi mõisteid.

a) Sõnaga „haridus” tähistatakse kogu ühiskonnaelu protsessi, mille abil üksikisikud ja ühiskonnarühmad õpivad oma riigis ja rahvusvahelises kogukonnas ning nende hüvanguks teadlikult arendama oma andeid, hoiakuid, võimeid ja teadmisi. See protsess ei piirdu ühegi kindla tegevusega.

b) Rahvusvahelise üksteisemõistmise, koostöö ja rahu mõisteid tuleb käsitada jagamatu tervikuna, mille aluseks on erisuguste ühiskondlike ja poliitiliste süsteemidega rahvaste ja riikide sõbralike

suhete põhimõtte ning inimõiguste ja põhivabaduste austamine. Siinse soovitusel tekstis ühendatakse nende mõistete erinevad tähendusvarjundid mõnikord koondterminiks „rahvusvaheline haridus“.

c) Inimõiguste ja põhivabaduste mõisted on määratletud ÜRO põhikirjas, inimõiguste ülddeklaratsioonis, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelises paktis ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelises paktis.

II. Kohaldamisala

2. Soovitus kohaldatakse hariduse kõigi tasemetel ja vormides.

III. Juhtpõhimõtted

3. Haridus peab lähtuma eesmärkidest ja ülesannetest, mis on sätestatud ÜRO põhikirjas, UNESCO põhikirjas ja inimõiguste ülddeklaratsioonis, eriti selle artikli 26 lõikes 2, kus on sätestatud: „Haridus peab olema suunatud inimisiksuse täielikule arendamisele ja inimõigustest ning põhivabadustest lugupidamise suurendamisele. Haridus peab kaasa aitama vastastikusele mõistmisele, sallivusele ja sõprusel kõigi rahvaste, rassiliste¹ ja usuliste rühmituste vahel ning soodustama Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tegevust rahu säilitamisel.“

4. Et igal inimesel oleks võimalik aktiivselt kaasa aidata punktis 3 nimetatud eesmärkide saavutamisele ning edendada rahvusvahelist solidaarsust ja koostööd, mis on vajalik maailmas üksikisikute ja kogukondade elu mõjutavate probleemide lahendamiseks ning põhiõiguste ja -vabaduste teostamiseks, tuleks hariduspoliitika olulisteks juhtpõhimõteteks pidada alljärgnevat eesmärki:

a) rahvusvaheline ja üleilmne mõõde hariduse kõigil tasemetel ja kõigis vormides;

b) kõigi rahvaste, nende kultuuri, tsivilisatsiooni, väärtushinnangute ja elulaadi, sealhulgas kohaliku põlis- ja teiste rahvaste kultuuri mõistmine ja austamine;

c) teadlikkus rahvaste ja rahvaste kasvavast vastastikusest sõltuvusest kogu maailmas;

d) võime suhelda teiste inimestega;

e) teadlikkus mitte ainult üksikisikute, ühiskonnarühmade ja rahvaste õigustest, vaid ka kohustustest üksteise ees;

f) rahvusvahelise solidaarsuse ja koostöö vajaduse mõistmine;

g) üksikisiku valmisolek osaleda oma kogukonna ja riigi, aga ka üleilmsete probleemide lahendamisel.

5. Rahvusvaheline haridus peaks soodustama üksikisiku asjakohast intellektuaalset ja emotsionaalset arengut, ühendades õppe, koolituse, teavitamise ja praktilise tegevuse. See haridus peaks kujundama ühiskondlikku vastutustunnet ja solidaarsust vähem privileegeeritud rühmadega ning tagama võrdsuse põhimõtete järgimise igapäevases tegevuses. Samuti peaks see aitama arendada omadusi, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad üksikisikul omandada põhilise arusaama riigi ja rahvusvahelise tasandi probleemidest; mõista ja selgitada fakte, arvamusi ja ideid; töötada meeskonnana; aktsepteerida

---

¹ Inimõiguste ülddeklaratsiooni ametlikus tõlkes on sisestusviga rahvaste ja grammatikaviga rassilise. Need on siinses tsitaadis parandatud. – Toim

vabasid arutelusid ja neis osaleda; järgida igasuguse arutelu põhieegleid ning tugineda hinnangute andmisel ja otsuste tegemisel asjakohaste faktide ja tegurite ratsionaalsele analüüsile.

6. Haridus peaks esile tõstma laienemise, agressiooni ja ülemvõimu saavutamise eesmärgil peetava sõja ning allasurumise eesmärgil jõu ja vägivalda kasutamise vastuvõetamatuse ning panema iga inimest mõistma ja võtma isiklikku vastutust rahu hoidmise eest. Haridus peaks aitama kaasa rahvusvahelisele üksteisemõistmisele, rahu tugevdamisele kogu maailmas, võitlusele kolonialismiga ja neokolonialismiga nende kõigis vormides ja ilmingutes ning võitlusele mis tahes kujul esineva rassismi, fašismi, apartheidi või muu ideoloogiaga, mis õhutab rahvuslikku ja rassilist vihkamist ning on vastuolus käesoleva soovituselise eesmärkidega.

IV. Riigi poliitika, kavandamine ja juhtimine

7. Iga liikmesriik peaks välja töötama ja ellu viima riikliku poliitika, mille eesmärk on suurendada mis tahes vormis antava hariduse tulemuslikkust ja tugevdada selle mõju rahvusvahelisele üksteisemõistmisele, koostööle, õiglase rahu hoidmisele ja arendamisele, sotsiaalse õigluse loomisele, inimõiguste ja põhivabaduste austamisele ja tagamisele ning nende eesmärkide saavutamist takistavate eelarvamuste, väärarusaamade, ebavõrdsuse ja igasuguse ülekohtu likvideerimisele.

8. Liikmesriigid peaksid koostöös rahvuslike komisjonidega võtma meetmeid, et tagada ministeeriumide ja ametkondade koostöö ning koordineeritud tegevus rahvusvahelise haridusega seotud kooskõlastatud tegevuskavade elluviimisel.

9. Liikmesriigid peaksid kooskõlas oma põhiseaduse sätetega tagama käesoleva soovituselise rakendamiseks vajaliku rahalise, halduslase, materiaalse ja moraalse toetuse.

V. Õppe, koolituse ja praktilise tegevuse eriaspektid

Eetilised ja ühiskondlikud aspektid

10. Liikmesriigid peaksid võtma asjakohaseid meetmeid, et tugevdada ja arendada õpet ja koolitust ning hoiakuid ja käitumist, mille aluseks on rahvaste ja rahvaste võrdsuse ja vältimatu vastastikuse sõltuvuse tunnustamine.

11. Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid selleks, et põhimõtted, mis on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis ja rahvusvahelises konventsioonis rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, muutuksid iga lapse, teismelise, noore ja täiskasvanu isiksuse arengu lahutamatuks osaks; liikmesriigid peaksid rakendama neid põhimõtteid igapäevasel hariduse andmisel hariduse igal tasemel ja igas vormis, võimaldades nii igal üksikisikul anda oma panus hariduse uuendamisse ja avardamisse nimetatud valdkondades.

12. Liikmesriigid peaksid julgustama haridustöötajaid koostöös õpilaste, lapsevanemate, asjaomaste organisatsioonide ja kogukonnaga kasutama meetodeid, mis leiavad vastukaja laste ja noorukite loovas kujutlusvõimes ja nende sotsiaalses tegevuses ning valmistavad neid seeläbi ette teostama oma õigusi ja vabadusi teiste inimeste õigusi arvestaval viisil ning täitma oma kohustusi ühiskonnas.

13. Liikmesriigid peaksid igal haridustasemel edendama aktiivset kodanikuõpetust, mis võimaldab igal inimesel saada teadmisi kohaliku, riikliku ja rahvusvahelise tasandi asutuste tööpõhimõtete ja tegevuse kohta, tutvuda oluliste probleemide lahendamise viisidega ning osaleda ühiskonna kultuuri- ja avalikus elus. Kui vähegi võimalik, tuleks niisuguse osalemise puhul aina rohkem ühendada haridust praktilise tegevusega, et lahendada kohaliku, riikliku ja rahvusvahelise tasandi probleeme.

14. Haridus peaks hõlmama riikidevaheliste vastuolude ja pingete aluseks olevate ajalooliste ja tänapäevaste majanduslike ja poliitiliste tegurite kriitilist analüüsimist, aga ka üksteisemõistmist, tõelist rahvusvahelist koostööd ja maailmas rahu tagamist takistavate vastuolude ületamise viiside käsitlemist.

15. Haridus peaks rõhutama rahvaste tõelisi huve ja nende vastuolu majandusliku ja poliitilise võimu juures olevate, ekspluateerimist kasutavate ja sõdu õhutavate monopolistlike rühmituste huvidega.

16. Õpilaste osalemist õppetöö ja oma õppeasutuse tegevuse korraldamises tuleks pidada kodanikuõpetuse üheks osaks ja rahvusvahelise hariduse tähtsaks elemendiks.

Kultuurilised aspektid

17. Liikmesriigid peaksid eri liiki hariduse andmisel ja hariduse eri tasemetel edendama erinevate kultuuride, nende vastastikuse mõju ning nende omaste vaadete ja elulaadi õpet, et soodustada kultuuridevaheliste erinevuste vastastikust arvestamist. Selle õppe puhul tuleks muu hulgas pöörata piisavalt tähelepanu võõrkeelte, tsivilisatsioonide ja kultuuripärandi õpetamisele, mis võimaldab edendada rahvaste- ja kultuuridevahelist mõistmist.

18. Hariduse andmisel tuleks keskenduda inimeste elu ja heaolu mõjutavaid suuri probleeme põlistavate ja süvendavate nähtuste – ebavõrdsuse, ebaõigluse, jõu kasutamisel põhinevate rahvusvaheliste suhete – likvideerimisele ning rahvusvahelise koostöö meetmetele, mille abil on tõenäoliselt võimalik neid probleeme lahendada. Haridus, mis peab seda tahku silmas pidades tingimata olema valdkonnaülene, peaks kätkema alljärgnevat küsimusi:

a) rahvaste võrdsed õigused ja õigus enesemääramisele;

b) rahu hoidmine; sõdade liigid ning nende põhjused ja tagajärjed; desarmeerimine; teaduse ja tehnoloogia sõjalistel eesmärkidel kasutamise vastuvõetamatus ning nende valdkondade kasutamine rahu ja progressi eesmärgil; riikidevaheliste majanduslike, kultuuriliste ja poliitiliste suhete olemus ning rahvusvahelise õiguse tähendus nende suhete, eriti rahu hoidmise jaoks;

c) inimõiguste, sealhulgas pagulaste inimõiguste teostamise ja järgimise tagamiseks vajalikud meetmed; rassism ja selle likvideerimine; võitlus eri diskrimineerimisvormidega;

d) majanduskasv ja sotsiaalne areng ning nende seos sotsiaalse õiglusega; kolonialism ja dekoloniseerimine; arengumaade abistamise viisid ja vahendid; võitlus kirjaoskamatuses; võitlus haiguste ja näljahädaga; võitlus parema elukvaliteedi ja võimalikult hea tervise nimel; rahvastiku kasv ja sellega seotud küsimused;

e) loodusvarade kasutamine, haldamine ja kaitse; keskkonna saastamine;

f) inimkonna kultuuripärandi säilitamine;

g) ÜRO süsteemi tähtsus ja toimimisviisid nimetatud probleemide lahendamisel ning ÜRO tegevuse tõhustamise ja arendamise võimalused.

19. Tuleks võtta meetmeid, et arendada selliste teadusvaldkondade ja erialade õpet, mis on otseselt seotud aina mitmekesisemate ülesannete ja kohustuste täitmisega rahvusvaheliste suhete vallas.

Muud aspektid

20. Liikmesriigid peaksid julgustama haridusasutusi ja õpetajaid andma siinse soovitusel kohaselt kavandatud haridusele valdkonnaülest, probleemikeskset sisu, mis võtab arvesse inimõiguste tagamise ja rahvusvahelise koostööga seotud küsimuste keerukust ning näitlikustab vastastikuse mõju, üksteise toetamise ja solidaarsuse ideid. Sellised programmid peaksid põhinema piisavatel teadusuuringutel, eksperimenteerimisel ja selgelt määratletud haridusalastel eesmärkidel.

21. Liikmesriigid peaksid püüdma tagada, et rahvusvahelise hariduse andmine saab eritähelepanu ja -ressursse olukorras, millega kaasnevad eriti tundlikud või plahvatusohtlikud sotsiaalsed probleemid, näiteks siis, kui hariduse võrdne kättesaadavus ei ole ilmselgelt tagatud.

VI. Tegevus eri haridusvaldkondades

22. Tuleks teha suuremaid jõupingutusi, et arendada rahvusvahelist ja kultuuridevahelist mõõdet ning lisada seda igal tasemel ja igas vormis antavale haridusele.

23. Liikmesriigid peaksid tuginema rahvusvahelise hariduse programme UNESCO abiga rakendavate ühendkoolide kogemusele. Need, kes tegelevad liikmesriikides UNESCO ühendkoolidega, peaksid tõhustama ja uuendama oma jõupingutusi, et laiendada programmi ka teistele õppeasutustele, ning tegema tööd selle nimel, et programmi tulemused muutuksid üldkohaldatavateks. Teistes liikmesriikides tuleks võimalikult kiiresti hakata samalaadseid meetmeid kasutama. Uurida ja levitada tuleks ka teiste edukaid rahvusvahelise hariduse programme rakendanud õppeasutuste kogemusi.

24. Alushariduse arenedes peaksid liikmesriigid soodustama selle kaudu tegevust, mis kattub siinse soovitusel eesmärkidega, sest põhihoiakud, näiteks suhtumine rassidesse, kujunevad sageli koolieelsetel aastatel. Seepärast tuleks lapsevanemate suhtumist pidada laste kasvatamisel oluliseks teguriks ja punktis 30 viidatud täiskasvanuhariduse andmisel peaks pöörama erilist tähelepanu vanemate ettevalmistamisele nende rolliks alushariduses. Esimene õpe tuleks kavandada ja korraldada sotsiaalse keskkonnana, millel on oma olemus ja väärtus ning kus lastel on võimalik erinevates olukordades, sealhulgas mängude teel saada teada oma õigustest, vabalt oma arvamust avaldada, ent samas mõista oma kohustusi ning vahetu kogemuse kaudu arendada ja avardada aina suuremasse kogukonda – perekonda, kooli ning seejärel kohalikku, rahvuslikku ja üleilmsesse kogukonda – kuulumise tunnet.

25. Liikmesriigid peaksid innustama asjaomaseid ametiasutusi, aga ka õppejõude ja üliõpilasi korrapäraselt analüüsima, kuidas võiks kõrgharidust parandada, et see aitaks senisest enam kaasa käesoleva soovitusel eesmärkide saavutamisele.

26. Kõrgharidus peaks hõlmama kõigile üliõpilastele antavat kodanikuharidust ja -õpet, mis süvendab nende teadmisi peamistest probleemidest, mille lahendamisele nad peaksid kaasa aitama, annab neile võimaluse vahetult ja järjepidevalt osaleda tegevuses, mille eesmärk on need probleemid lahendada, ning arendab neis arusaama rahvusvahelisest koostööst.

27. Kuna kõrgkoolides, eriti ülikoolides, õppivate inimeste arv kasvab pidevalt, peaksid need asutused rakendama rahvusvahelise hariduse programme, mis võiks moodustada osa nende üha ulatuslikumast ülesandest pakkuda elukestvat õpet, ja võtma kogu õppeprotsessis aluseks terviklähendamise. Kõrgkoolid peaksid kõigi nende käsutuses olevate teabevahendite abil pakkuma võimalusi ja vahendeid õppimiseks ja praktiliseks tegevuseks, mis vastab inimeste tegelikele huvidel, probleemidele ja püüdlustele.

28. Rahvusvahelise koostöö õppimise ja praktika arendamiseks peaksid kõrgkoolid kasutama süstemaatiliselt nende rolliga sobituvaid rahvusvahelise tegevuse vorme, nagu välisõppejõudude ja

-üliõpilaste külastusi ning kutsealast koostööd eri riikide õppejõudude ja teadusmeeskondade vahel. Muu hulgas tuleks teha uuringuid ja eksperimentaalset tööd keeleliste, sotsiaalsete, emotsionaalsete ja kultuuriliste tõkete, pingete, hoiakute ja tegude küsimustes, mis mõjutavad nii välisüliõpilasi kui ka vastuvõtvaid haridusasutusi.

29. Spetsialiseeritud kutseõppe igal tasemel tuleks pakkuda koolitust, mis võimaldab õpilastel mõista omaenda ja oma elukutse rolli ühiskonna arendamisel, rahvusvahelise koostöö edendamisel, rahu hoidmisel ja arendamisel ning seda rolli võimalikult varakult aktiivselt täita.

30. Olenemata sellest, mis eesmärgil ja vormis koolivälisest haridust, sealhulgas täiskasvanuharidust antakse, tuleb lähtuda alljärgnevatest kaalutlustest:

a) kõigis koolivälise hariduse programmides tuleks võimalikult suures ulatuses võtta aluseks terviklähenedamine; need programmid peaksid hõlmama rahvusvahelise hariduse asjakohaseid moraali-, ühiskonna-, kultuuri-, teadus- ja tehnikaalaseid elemente;

b) kõik asjaosalised peaksid ühendama oma jõupingutused, et kohandada ja kasutada meediat, iseõppimist ja interaktiivset õpet, aga ka selliseid asutusi nagu muuseumid ja rahvaraamatukogud, et anda inimestele vajalikke teadmisi, tugevdada nende heatahtlikku suhtumist ja valmisolekut tulemuslikult tegutseda ning suurendada teadlikkust ja arusaamist harivatest kampaaniatest ja programmidest, mida käesoleva soovitusel eesmärgi silmas pidades kavandatakse;

c) nii avaliku kui ka erasektori sidusrühmad peaksid püüdma kasutada ära soodsaid olukordi ja võimalusi, näiteks noortekeskuste ja -klubide, kultuurikeskuste, rahvamajade või ametiühingute ühiskondlikku ja kultuurilist tegevust, noorte kokkutulekuid ja festivale, spordiüritusi, kontakte väliskülaliste, üliõpilaste või sisserrändajatega ning inimeste vahetust üldiselt.

31. Tuleks võtta meetmeid, et aidata luua ja arendada selliseid organisatsioone nagu ÜRO õpilaste ja õpetajate ühendused, rahvusvaheliste suhete klubid ja UNESCO klubid, mis peaksid olema kaasatud rahvusvahelise hariduse kooskõlastatud programmide koostamisse ja rakendamisse.

32. Liikmesriigid peaksid püüdma tagada, et igal kooli- ja koolivälise hariduse tasemel oleksid siinse soovitusel eesmärkide saavutamiseks tehtavad toimingud kooskõlastatud ja et need moodustaksid mis tahes liiki hariduse, õppe ja koolituse eri tasemetel õppekavades ühtse terviku. Haridustegevuses tuleks rakendada käesolevas soovitusel kätkevad koostöö ja seotuse põhimõtteid.

VII. Õpetajakoolitus

33. Liikmesriigid peaksid pidevalt täiustama viise ja vahendeid, mis aitavad ette valmistada ja sertifitseerida õpetajaid ja teisi haridustöötajaid käesoleva soovitusel eesmärkide saavutamiseks vajalikuks tööks, nimelt:

a) arendama õpetajates motivatsiooni eelseisvaks tööks: pühendumist inimõiguste eetikale ja ühiskonna muutmisele nii, et inimõigused oleksid tegelikkuses tagatud; inimkonna põhimõttelise ühtsuse mõistmist; võimet panna õpilasi hindama rikkusi, mida kultuuride mitmekesisus igale üksikisikule, rühmale või rahvale võib kinkida;

b) andma valdkonnaüleseid alusteadmisi üleilmsetest probleemidest ja rahvusvahelise koostöö probleemidest muu hulgas nende lahendamiseks tehtava töö kaudu;

c) valmistama õpetajaid ette osalema aktiivselt rahvusvahelise hariduse programmide ning õppevahendite ja -materjalide väljatöötamisel, võttes arvesse õpilaste püüdlusi ja tehes nendega tihedat koostööd;

d) võtma kasutusele uuenduslikke aktiivõppe- ja -koolitusmeetodeid ning kindlustama vähemasti põhiliste hindamismeetodite omandamist. Erilist tähelepanu tuleks pöörata neile meetoditele, mida saab rakendada laste, noorukite ja täiskasvanute sotsiaalse käitumise ja hoiakute hindamisel;

e) arendama õpetajates selliseid võimeid ja oskusi nagu soov ja suutlikkus juurutada hariduslikke uuendusi ja jätkata omaenda haridusteed, meeskonnatöö ja valdkonnaüleste uuringute kogemusi, teadmised rühmadünaamikast ning oskus luua ja ära kasutada soodsaid võimalusi;

f) lisama õppesse rahvusvahelise hariduse vallas tehtud eksperimentide, eelkõige teistes riikides tehtud uudsete eksperimentide uurimise ja tagama huvitatud isikutele maksimaalsed võimalused välismaiste õpetajatega otse suhelda.

34. Liikmesriigid peaksid pakkuma juhtimise, järelevalve või juhendamise eest vastutajatele – näiteks inspektoritele, haridusnõustajatele, õpetajakoolitust pakkuvate asutuste juhtidele ning noorte ja täiskasvanutega seotud haridustegevuse korraldajatele – koolitust, teavet ja nõuandeid, mis võimaldavad neil abistada õpetajaid käesoleva soovitusel eesmärkide nimel tehtavas töös, võttes arvesse noorte püüdlusi rahvusvaheliste probleemide vallas ja uusi õppemeetodeid, mis võivad parandada nende püüdluste täitmise väljavaateid. Selleks tuleks korraldada seminare või täiendusõpet rahvusvahelise ja kultuuridevahelise hariduse teemal, et tuua kokku ametiasutused ja õpetajad; muudel seminaridel või kursustel võiksid järelevalve eest vastutajad ja õpetajad kohtuda teiste huvirühmadega, näiteks lapsevanemate, õpilaste ja õpetajate ühendustega. Kuna hariduse roll peab järk-järgult, ent põhilikult muutuma, peaksid õppeasutuste struktuuri ja hierarhiliste suhete ümberkujundamise eksperimentide tulemused kajastuma koolitustel, teabes ja nõuannetes.

35. Liikmesriigid peaksid püüdma tagada, et iga õpetajate või juhtivtöötajate täienduskoolituse programm hõlmaks rahvusvahelise hariduse komponente ja võimalust võrrelda rahvusvahelise haridusega seotud kogemusi.

36. Liikmesriigid peaksid eelkõige stipendiumite abil soodustama ja hõlbustama välismaal õpetajakoolituses ja täiendusõppekursustel osalemist ning soodustama õpetajate alusõppe, ametisse määramise, täiendusõppe ja edutamise üldprotsessis selliste kursuste tunnustamist.

37. Liikmesriigid peaksid korraldama või hõlbustama õpetajate kahepoolseid vahetusi kõikidel haridustasemetel.

VIII. Õppevahendid ja -materjalid

38. Liikmesriigid peaksid suurendama jõupingutusi eesmärgiga hõlbustada rahvusvahelise hariduse õppevahendite ja -materjalide uuendamist, koostamist, levitamist ja vahetamist, võttes arvesse eeskätt asjaolu, et paljudes riikides saavad õpilased ja üliõpilased suurema osa oma teadmistest rahvusvaheliste küsimuste kohta väljaspool kooli meediast. Et täita vajadusi, millele on osutanud rahvusvahelise haridusega tegelejad, tuleks õppevahendite puudusest ülesaamise ja nende kvaliteedi parandamise nimel pingutada. Tööd tuleks teha alljärgnevatel valdkondades:

a) kõiki olemasolevaid vahendeid alates õpikutest kuni televisioonini, aga ka uut haridustehnoloogiat tuleks ajakohaselt ja viljakalt kasutada;

b) õpe peaks sisaldama ka meediaga seonduvat, et aidata õpilastel valida ja analüüsida meediast saadavat teavet;

c) õpikutes ja kõigis muudes õppevahendites tuleks rakendada terviklähendamist, mis hõlmaks rahvusvahelisi komponente, mille taustal tutvustatakse erinevate teemade kohalikke ja riigiomaseid aspekte ning mille abil näitlikustatakse inimkonna teadus- ja kultuurialalugu, võttes asjakohaselt arvesse kujutavat kunsti ja muusikat kui tegureid, mis soodustavad kultuuridevahelist üksteisemõistmist;

d) valdkonnaülesed kirjalikud ja audiovisuaalsed materjalid, mis kirjeldavad inimkonna põhilisi probleeme ning osutavad iga konkreetse probleemi puhul rahvusvahelise koostöö vajadusele ja selle praktilisele vormile, tuleks koostada asjaomase riigi õppekeel(t)es, tuginedes ÜRO, UNESCO ja teiste ÜRO spetsialiseeritud asutuste antud teabele;

e) igal riigil tuleks koostada ja teistele riikidele edastada dokumendid ja muud materjalid, mis kirjeldavad selle riigi kultuuri ja elulaadi, põhilisi probleeme ja osalemist üleilmses tegevuses.

39. Liikmesriigid peaksid edendama asjakohaseid meetmeid, et õppevahendites, eelkõige õpikutes ei sisalduks midagi, mis võiks tekitada väärarvamusi, usaldamatust, rassistlikke reaktsioone, põlgust või viha teiste rühmade või rahvaste vastu. Õppematerjalid peaksid andma ulatusliku teadmisharu, mille abil õppijad saavad hinnata meedia kaudu levitatavaid ideid ja teavet, mis näivad olevat käesoleva soovitusel eesmärkidega vastuolus.

40. Iga liikmesriik peaks vastavalt oma vajadustele ja võimalustele looma või aitama luua vähemalt ühe dokumendikeskuse, mis pakub soovitusel eesmärkidega alusel koostatud ning hariduse eri vormidele ja tasemetele kohandatud kirjalikke ja audiovisuaalseid materjale. Selliste keskuste eesmärk oleks edendada rahvusvahelise hariduse reformimist, töötades välja ja levitades uuenduslikke ideid ja materjale; samuti peaksid nad korraldama ja hõlbustama teabevahetust teiste riikidega.

IX. Teadusuuringud ja eksperimendid

41. Liikmesriigid peaksid tagant kannustama ja toetama teadusuuringuid, mis käsitlevad rahvusvahelise hariduse aluseid, juhtpõhimõtteid, rakendamise viise ja mõju ning selle valdkonna uuendusi ja eksperimente, näiteks selliseid, mida tehakse UNESCO ühendkoolides. See tegevus eeldab koostööd ülikoolide, teadusasutuste ja -keskuste, õpetajakoolitust ja täiskasvanuharidust pakkuvate asutuste ning asjaomaste vabaühenduste vahel.

42. Liikmesriigid peaksid võtma vajalikud meetmed, et õpetajad ja erinevad asjaomased asutused rajaksid rahvusvahelise hariduse tugevale psühholoogilisele ja sotsioloogilisele alusele, tuginedes riigis tehtud teadusuuringutele, mis käsitlevad positiivse ja negatiivse suhtumise ja käitumise kujunemist ja arenemist, hoiakute muutust, isiksuse arengu ja hariduse vahelisi seoseid ning haridustegevuse soodsat või ebasoodsat mõju. Oluline osa neist teadusuuringutest peaks olema pühendatud noorte püüdlustele rahvusvaheliste probleemide ja suhete vallas.

X. Rahvusvaheline koostöö

43. Liikmesriigid peaksid käsitlema rahvusvahelist koostööd kui üht ülesannet rahvusvahelise hariduse arendamisel. Siinse soovitusel rakendamisel peaksid nad hoiduma sekkumast küsimustesse, mis kuuluvad ÜRO põhikirja järgi üldjoontes iga riigi enda pädevusse. Liikmesriigid peaksid oma tegevusega näitama, et selle soovitusel rakendamine on juba iseenesest rahvusvahelise üksteisemõistmise ja koostöö ilming. Näiteks peaksid nad korraldama või aitama asjaomastel

asutustel ja vabaühendustel korraldada aina rohkem rahvusvahelisi kohtumisi ja seminare rahvusvahelise hariduse teemal; tõhustama välisriikide üliõpilaste, teadlaste ning töötajate ühendustesse ja täiskasvanuharidusega seotud ühendustesse kuuluvate õpetajate ja koolitajate vastuvõtmise programme; soodustama koolilaste vastastikuseid külastusi ning üliõpilaste ja õpetajate vahetusi; laiendama ja tõhustama teabevahetust eri kultuuride ja elulaadide teemal; korraldama teistest riikidest saadud teabe ja soovituste tõlkimist või kohendamist ja levitamist.

44. Liikmesriigid peaksid UNESCO abiga soodustama oma ja teiste riikide UNESCO ühendkoolide vahelist koostööd, et suurendada vastastikust kasu, mis saadakse kogemuste ulatuslikumast levitamisest rahvusvahelises kontekstis.

45. Liikmesriigid peaksid soodustama õpikute, eriti ajaloo- ja geograafiaõpikute laialdasemat vahetamist ning vajaduse korral võtma meetmeid – võimaluse korral kahe- ja mitmepoolsete lepingute sõlmimise teel – õpikute ja muude õppematerjalide vastastikuseks uurimiseks ja ülevaatamiseks, et need oleksid täpsed, tasakaalustatud, ajakohased ja eelarvamustevabad ning suurendaksid vastastikuseid teadmisi ja mõistmist eri rahvaste vahel.

Eeltoodu on UNESCO peakonverentsi 18. istungjärgul, mis toimus Pariisis ja kuulutati lõppenuks 23. novembril 1974, nõuetekohaselt vastu võetud soovituse autentne tekst.

Selle kinnituseks oleme sellele 25. novembril 1974 alla kirjutanud.

Peakonverentsi eesistuja
Peadirektor